

КАМНАЛГА ДЭЭШ ХАРЫЫСАЛГА

Кыяар-чаар материалдар-
ның кадегалалык болгаш ту-
малыг чарыгалдык боттан-
дыры—бүдүрүлгөлөр, орга-
низациялар, ажил-агыйлар
коллективтеринин чууга со-
рулгасы. Ол айткын хун бу-
рунук кичээлинен дүшпөс,
хун буруде контролга ал-
дынган турар ужурулуг.
Ынчалзак бистик республика-
га, кыяар-чаар чуудерин ав-
томобил-биле сөөртүп чеди-
рин кээр болганда, оларның
шин кадегалалык, эл хума-
галыг чарыгалдык айт-
кын кончук чиди-биле тур-
густунган, Ол—уеңик негелде-
зи.

Ынчалзактын хиналдарының
түннелден алгаш көргөт-
кө, бисте кыяар-чаар чуудерин
кадегалалык, чарыгалдык,
дал, оларны үчүтпөт, санап,
шин хуваалдыктын кылп тур-
арында элпекти болбос чек-
тестер бар. РСФСР-ниң
Нефть продуктуларының ку-
руне комитетинин планын
эзүгээр бо чылым Тывада эр-
гелелдик нефть продуктулар
мислечикти «Тыва автотранс»
катыжыкшының болгаш
Кадик камгалал министр-
ствозунуң, автожил-агыйлар
рунның хиналдарының кылган.
Каттыжыкшының, Ак-Дову-
рак болгаш Минусинск АТБ-
леринге, Кызылдың пассажир
АТБ-зинге хиналдарының
түннелдерин чуну көргүскөн!
Бодап көргө, «Тыва авто-
транс» каттыжыкшының бу-
дүрүлгелеринге байдал күзүр
турар ышкыш, чүге дизе, эр-
кен чылым хиналдарының ба-
зе кылпн чоруткыш, чогуур
түннелдерин ундуруп, чекте-
терин эдериник хемчеглерин
айтыккан турган. Ынчалзак
катап хиналдардан алгыра, кы-
яар-чаар чуудерин кадега-
лап, чарыгалдык чектестер
бар, эркен чылымга хеэзэр
катаптың чылым турган.
Никитиз-биле байдалды чу-
гаалырга мындай. Бир эсе
сезизинге, өчүткөргө бузу-
рур чүе болза, хиналдарының
бүдүрүлгелерде кыяар-чаар
материалдары хумагалыг,
камгалал чарыгалдык турар:
эртен чылым болгаш бо
чылым бирги чартымын-
да, биле өчүткөргө эзүгээр
кайы-даа ажил-агый бензини
баз, дизель, одаа чуулун
камналган. Ынчалзак
нерин эсе саналгаларын кыл-
гаш, камналга эвес, артык

чарыгал кылганын дораан
тодаралды алдыныс. «Тыва»
автораны каттыжыкшының
шин одалга-энергетика ку-
ралы одалгы кидизиник, док-
тааткан одаа чуул чарыгал-
дык нормаларын база
ажылдап кылдынган чүк
сөөртүлгезиник болгаш пасса-
жир аргыштырылганын
хемчээлин эзүгээр санаарга.
Ак-Довурак АТБ-зи эртен
чылым 5,7 тонна бензинни
камналган эвес, а 18,7
тоннаны ажыр чарыгдан. Ми-
нусинск АТБ-зи дизель одаа
чуулун эртен чылым 435,3
тоннаны камналган эвес, а
харын 882 тоннаны артык
чарыгдан, бензинни — 6,4
тоннаны камналган деп
өчүткөткө, а херек кырында
30,7 тоннаны нормадан ажыр
өрттөткөн.

Өчүткө эзүгээр алгыра, пас-
сажир АТБ-зи эртен чылым
1,2 тонна бензинни, 102,5 то-
на соларканы камналган
бооп турар. Шыныбиле са-
нал көргө, АТБ 21,4 тонна
бензинни, 233 тонна соларка-
ны артык чарыгдан.
Бо чылым бирги чартында бе-
зин 81,9 тонна бензинни, 10,8
тонна соларканы ажыр чары-
гдан.

Бо сан-түңкөр чуну көрү-
зүп турарыл! АТБ-лериник
экономика, бухгалтерия
аппараты арифметика биле
зи ол болган бе! Кыяар-чаар
чуудерин чарыгалдык
нормаларын каттыжыкшы-
дан автобүдүрүлгелерин
шуптузунга берген. Кыяар-
чаар чуудерин айдар чары-
галын мошканын эртер хем-
чээлин барымдаалар докта-
аткан. Ынчаарга «камналга» ка-
йың үнүп келгени ол! Бо
таварылгада контрол-хы-
налда чок чорукту айткан,
сан-чургалыштыр дүшкөн,
биле таарыштыр салып тур-
ганы болур-дур.

Каттыжыкшының хинал-
тыгын автобүдүрүлгелерин
чарыгалдык-даа кыяар-чаар
материалдары хумагалыг,
камналгал чарыгалдык, ону
көчүп чедип ал болур тала,
зы-биле көскү агитация шүүт
чок. Камналга чедип алыр-
гы салдарыл чуудерин ай-
тып тургаш, чараш, көрүштү
стендерин көчүп кылп ал
болбос деп! Нефть продукту-
ларының эргелелинден бе-
зинин болгаш дизель одаар
чуулун немел бузу дугайын.

дадилелерни автоажыл-агый-
лар барык шуптузу кирип
турар. Байдал чеже-даа берге
болза, оларның дилелерин
хандарының талазы-биле
хемчеглер алдынып турар.
Ынчалзак ажил-агыйлар,
будүрүлгелерин ботта-
рынга иштиги кураалыларны
дилеп тыяры боттанган бе,
кыяар-чаар чуудерин чүге
чедилейн баарынын чылда-
гааннарын сайгарып көргөн
бе! Кол кезинде индик сай-
гырылгалар кылдыкмайн ту-
рар. Ажил-агый бурунде
кыяар-чаар чуудерин камнал
алырының арга-куралыларын
бар, чүгө оларны дилеп ты-
яар, аргаларын сайгарып
көөр, чуну бурунук ажилыга
ажылгаш херек. Хиналдары
контролду күштелдирерин,
үчүт-өчүтү шын кылдыр
доктаамалдык шын кылдыр
тургузгаш чугула. Көскү аги-

газының, чөптүг чарыгалды-
нын, кадегалалык айткын
чурта чиди-биле тургустун-
ган. Ол айткынның ээ
эзү-биле, куруненик эре-
ажыны удурунга болдуруп
шиптирлээр негеттинип ту-
рар. Ону Кадик камгалал ми-
нистерствозунда хажыдыл ту-
рары камнал-даа таарышпас,
1984 чылда Тандының район
эмнелгезинге фонд эзүгээр
44 тонна бензинни хуваал
берген. Бухгалтерияны док-
ументтерин эзүгээр алгыра,
район эмнелгезин Балгазын
нефть базазындан 71,1 тонна
бензинни алган. Ол чүп! Бо
дизель фонд мурунун шүүт
үзүзүн ол-дур. Фонд эзүгээр
хуваалда ол ийи организация-
нын кайсызында-даа ана-ла
бир тоонун савазын болганы
ол ышкыш. Ол хажыдыш-
кын дээр хемчег оонары чу-
гула.

Тандының район эмнелгези
фонд мурунун үзүзүндөн
агыда, эске организациялар-
дан диленип, немел бензин
тып ал турганы илерэн. Ол
Бай-Хаакта ДОСААФ-тын
спорт-техниктик школанын,
дан 618 рубльга 4100 ажыг
литр бензинни садып алган.
Фондундан дашкаар бензин,
эске организациялардан са-
дып алган бензини бюджет-
тик хандыг чарыгалдарында
көрдүткөн ол деп айткын
база тургустун. Кадик кам-
галал министерствозунуң Кы-
зылда автобазының ажил-
лап турганы оон-даа кайгы-
чак. Ол садып ал-даа, берип-
ла, орнакыл-даа турган. Ав-
тобазе 1984 чылда «Тыва»
союз тудуг каттыжыкшының
автобазындан 300 ру-
бльга 2000 литр бензинни,
Иштиги херектер министр-
ствозунуң будүрүлгезинден 72
рубльга алыс-буру бензинни
садып алган. Харылаа эрге-
лелини автобазында 2 мун
литр дизель одаар чуулун
бергеш, Ак-93 маркалыг 620
литр бензинни алган. Чагай,
жыдылга контролзынга мун
литр, радио-теледидимчи
дылга төүнгө 2 мун литр
бензинни садып чоруткун.
1984 чылда ол автобазга
фонд эзүгээр 36 тонна дизель
одаар чуулун хуваал берген.
Оон 13 тонназын Кызылдың
№1 АТБ-ге садыккан. Бо бу-
гуну чууң-биле тайылбырлап
болурул! Бо дээр нефть
продуктуларының нормазы-

ның санаттыкмаанының, аңаа
үндөзлөп чарыгалдык се-
наашкынын тургустанынын
контрол-хиналда чок чорук-
туң түннелди-дир. Кыяар-чаар
материалдарың планнаш-
кынын дораан боттандырып
негеттинип турарын мындай
чикчекер херечилеп турар.

Ол ышкыш Кадик камгалал
министерствозунуң автоажыл-
агыйында кыяар-чаар матери-
алдарының камналганын ха-
маарыштыр агитация шүүт
чок.

Устүнде чикчектерден бол-
гаш нити байдалдан алгаш
көргө, кыяар-чаар чуудер-
ниң чарыгалы, кадегалы,
камналгасы дээр хараысап-
кын бүтү дөңгө, бүгү ки-
жилерге шыңгырадыры чугу-
ла. Бо талазы-биле хоойлу-
жудуларын сатырып контро-
лдоорлар органнар база бот-
тук хемчеглерин ап чорудуры
чугула. СЭПК ТК-ның болгаш
СРСР-ниң Министрлер Чогу-
лениң нефть продуктулары
нин камнаар, чөп ажилгаар,
автотранспорттук ажилгаар-
нын талазы-биле бисте кон-
чук кошкөк бооп турар, ону
боттандырып, күзүдерин
контролдап, хинап турары
база чөтөс.

Улусчу контролдуң, ИХМ-
ниң КАИ, Нефть продуктула-
рының куркомитетинин Тыва
эргелелини ажилдачыларын
ның кады куженишкенин
нитиниң хөрөңгизин
ажылгаарыга хажыдышкын,
нарны болдурбазынын, куру-
не автобазынын ажилгаар-
ын чорумчуларынын талазы-
биле дээштик хемчеглерин
алырының чугулазын үе не-
гел турар.

Хей чүк алыр КамАЗ ыш-
кыш машиналар чорачылар-
ның бажыңнарының чанынга
тонук-хону-биле турарын,
дүштүк, кезээки шакарда
албан машиналарының кайда-
даа барып, садып-магизин,
хуу бажыңнар чанында тура-
рык бо-ла эскерип болур.
Мындай чуудер дээр хара-
ысап чок, ажил-агыйы
эвес, куруне эрге-ажыктерин
бодовас чоруткун түннел бо-
лу. Бо чуудерин болдурба-
зы-биле хараысап кыяар-
чалыг күштелдирер, хинал-
да-контролду дээштик бол-
дурары негеттинип турар.

Беш чылдың кижилери

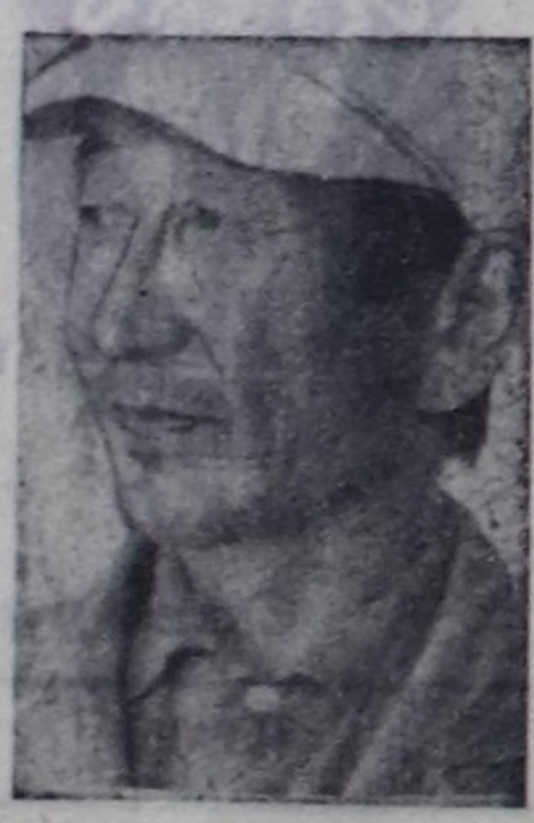
КӨРГӨЗҮГЛЕРИ ЭКИ

«О. Шынаа» совхозтук хойжулары чылдың-на мун-мун ту-
раганын совхозтук малынга немел турар. Олар эртен чылым
Совет Тываның 40 чыл оюнга тураскалган социалисттик чар-
ышка иделпейлиг киришкеш, төрүр чүс хойга оонаштыр 86
хураганын камгалап алганыр.

Он бирги беш чылдың доозукчу чылында совхозтук хой-
жулары база шудуруг ажилдап турарлар. Олар август бирге
чедир 80 хураганын чүс башка оонаштыр дооруктуруп алган-
нар. Социалисттик чарыштын мурунку олурунда чүстен-не
ажыг хураган алган хойжулар—Тыва АССР-ниң алдарлыг мал-
чынары Чооду Кур-оол, Комбу-Сүрүк Достак-оол, Чаанмай
Санаа болгаш Куш-ажыкчы алдар орденин үшкү чөргезиник
эдилекчизин Седен Ойдул-оол, СРСР-ниң Дээди Советинин
Депутаты Анфиса Аракчаа чоруп турар.

Ук совхозта чаш малдың хораар чорур республиканың кай-
ай-даа ажил-агыйларындан эң эвээш. Бо хүнерде ол өстү-
рер чыл планы 129 хуу күзүстүнген болгаш хойнуң нити
саны 31 муң ажа берген. Бо ажилга совхозтук кол зоотехник
г. Шалык Көк-оолдуң кыргын үлүг.

ЧУРУКТА: кол зоотехник Г. ШАЛЫК.
К. ЧОДУДУНУҢ ФОТОЗУ.

ЧЭЭРБИ АЖЫГ ЧЫЛ ДУРГУЗУНДА

«Мөрөн-Бүрен» совхозтук
бүтү девиэскэринге эртен
кыш кадыг-шириниң, шыңгы
шылгада болган. Ынчалза-
да кышкы эки белеткелиг кир-
ген малчы коммунист Эмер-
оол Иргит аңаа туралып,
нитиниң малын хур-чагай
кыш ажырган. Эртен чылым
ол бодунуң кужу-биле он то-
на ситенин кескеш, кыш-
таага, чазаага сөөртүп че-
дирген. Чаш хураганын
адаага төгери-биле курга
өдөкти он беш тоннаны бо-
лган, кыштан баш бурунгаар
септел беткепел алган турган.

Кызымбай малчы боду-
нуң хүлүзүгени кодан зоон
хур-чагай кыш ажырып, те-
рүр чүс башка оонаштыр 98
хураганын камгалап алган. Бир
хонданна 1,5 кг дүт кыргын
ден хүлүзүгенин база күзүс-
төн, Оон кышта, чазаа таар-
ымчалыг одаар-белчирлиг,
кодан девиэскэр тургучу
арыг-силит турган. Малга сүт
кууд бээр, мал чеким салыр
отчарылар, шаггалары чед-
чири-биле бар. Кышкы үе-
де хойга сүт кудар улут до-
каарыл, ында чылым сүт ху-
нун-не белеп турар.

Эмер-оол Доржуевич 1985—
1986 чылдарың кыжынынга
база ик белеткелип турар.
Чайлапал көжөр мурунда
кыштаанда, чазаанда чээрби

раарынга хой чылдарда, көс-
кү түннелдерин ажилдаш-
шан, хей-нитиниң ажилыга
база иделпейлиг кирип кел-
ген. Эмер-оол Доржуевич—
Мөрөн-Бүрен көдээ Советтик
депутаты. Соңкуларын
чарыштарын күзүсүр талазы-
биле оон кылган ажылы эвээш
эвес. Чижээ, Бригада төвүгү
кызыл-булук кыгыг эзүгээр
эки дериткен. Ам ында ту-
рал-сугла, кичээлдер бо-ла
эртер. Эртен ажил-агый чы-
лымда малчынар сес чаа чур-
аар бажыңның аларганыр.
Малчынарын чыгын эзүгээр
совхозтук №3 хойжу брига-
даның малчынарын
элзэн хей бажыңның, мал ка-
жаалары электри чырыл-биле
хандырттыган. Бо чылым ук
бригадада кадарың бурунук
кодонары электрижиктер.
Ол бүтү ажил-ишке комму-
нист депутаттын кыргын үлүг
баа.

Амгы үеде мурунук хойжу
нитиниң малын өттүт-сүтүп,
чечек-чикист серин чылга
— Саган-Хөлдө семиртик
кызымбай кадарып турар.

И. УСПУН, ДОКУ.

ЧУРУКТА: «Мөрөн-Бүрен»
совхозтук мурунук хойжу,
«Хундулелди Демдээ» ор-
денин эдилекчизин коммунист
Э. Д. Иргит.
Авторнук фотогу.

ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНГА

Минусинск №103 школага
табыш кичээл комсомолчу
чөптүг ажилдачы Тамара Га-
лабурда дугайында чугаа-би-
ле эгелээр. «Мадарың ту-
рескалдың бажыңга каш
чыл бурунгаар ажилдап эге-
лээр школыңа «Поиск» клу-
булун истекчилер чыгарып.
Корутуш чок чакыт ажилда-
чының адим уч школа эдилеп
турар.

1941 чылда Минусинск пе-
дагог институтун студент-
тиг турган Тамара Бегин бо
школага өөреникчилерин тү-
лүп ал, төгү кичээлин даа
кыяар турган, ыччалза-даа
оон кыска амдыралы болгаш
комсомолчу чакыт ажилга
кыргыжгың төгү болуп ар-
ткан. Школачылар Тамараның
кады демисекин чораш ш-
терин, оон азыннга чагаала-
рын дилеп тыпканар. Чага-
ларын ол гестопоннар кара-
жыңында бюзкөн. Ол чага-
лар школың музейниң
баштайгы экспонаттары бол-
ган. Чайгы дыштанылгада
ажылдаан акаш-биле өөр-
еникчилер школа дашынга
дикти кыстык хуларден кыл-
ган херек турскалыын тур-
гускан.

Компютерлер-биле де-
риттинген кысас Курскиниң
№13 школында ажил-агый-
га. Ында сес «Искра» деп
электроник-санаалга машы-
каларын тургускан. Удараа оон
экраннын чырып, парлар
тургузгалары ажилдап эге-
лээр. Ол кайгачык техника-
нын шыңгыды алырынга өөр-
еникчилерге бажылардан
агыда «Искра» кылп үн-
дүрүп турар Курскиниң
«Сити» заводунуң специа-
листери дузалажыр. Санаалга
техниказының чакыттарын-
га уругларын дүрген өөрди-
ри-биле инженерлер чаа про-
грамманы белеткэн. Школа-
чылар «Искраның» экраныга
машина-биле шыдыраал-
даа, футбол ойнал-даа болу-
лар. Чоорту спортчу оюнар
математика, грамматика дү-
румдерин болгаш эске-даа
эртемнерге маргылдаалар-
биле солчу.

Чаа өөрдиелге чылында
турта 194 жылдын өөрди-
лге нормалын үндүргөн.
Туркениң «Маргарита»
ном үндүрер чер «Азбука
математики» деп ному үн-
дүргөн. Ол ном уругларга
математиканың кайгачыктыг
билгелерини орунту ажилдар.
Оон авторлары — туркени
эртемдерин болгаш педагог-
тар Олар Туркениң
школа нэзы чөтпозеринге
болгаш бирги классчыларга
математика дугайында бил-
диктир болгаш тода тайыл-
быларын ында кылган. Ол
номучуш чаа өөрдиелге чы-
лымда туркениң база орус дил-
дарын үнген 35 номдарын
бирүүс, «СРСР төгүзү», «Эр-
те-бурунук делегей төгүзү»
деп номдарын база туркени
дылда чаа үндүрүлгелери бол-
гон. СЭТА-ның корр.

КӨСКҮ АГИТАЦИЯ: КӨРҮЛДӨ ЧОРУП ТҮР КИРЖИЛГЕ ЧОК АРТАР БЕ?

Армыкан — Армы-Ууру көдээ
Советтик эрсекеде эвээш
эвес тургусталык суур. Ын-
чал ажилдагы кыш турар,
албан организациялар: шко-
ла, магазин, медпункт, би-
блиотека, көдээ Култура ба-
жыңы, аска, уруглар сады
болгаш оон-даа эске хей-ни-
тияң албан черлери ажил-
дап турар. Хоочун суур Ар-
мыкан Улуг-Хем районда «УТКА
25 чыл» совхозтук кол
алдыры — мал, чор ажилды
№2 салбырын төвү. Салбыр-
да мыйыстыг бола малды,
хойнуң ийи бригаданы, сүт-
бараан ферманы, хоу-трак-
тор бригаданы бар. СЭПК-ниң
XXVI съездинин, партия
Тел Комитетинин оон соон-
дагы Пленумунуң шипте-
лери ажилдагы ажил-
херек кырында боттандырып,

ак сеткилдиг ажилдап чо-
руур ажил-ишчилер-даа, спе-
циалистер-даа бисте бар.
Ол бүтү ажилың күш бо
хүнерде СЭПК-ниң ам боду-
рун XXVII съездинин төлөт-
күн-ажыдың чедилерини
билгүтүрүң, он бирги
беш чылдың доозукчу чы-
лымдын планын соруугаларын
боттандырып, социалисттик
чарыштын негелдерин до-
дур болгаш ажыр күзүсүр-
дир, ажитиниң малынга
чөк белеткелине, кышкы
лашкынын септелге-бет-
келине, дүжүт ажаалдазын
чөк бүтү күжү салган ажил-
дап турар.

Көскү агитацияның болгаш
политикат планастык «Кия
күш-ажымы-биле алдар-
ың» деп девизат Бүгү-эни-

дез көрүлгезиниң ийги эл-
чээ эгелээш орту кирип турар.
Ындыг турбужа культура ал-
бан черлеринде, организация-
ларда көскү агитациянын
сеткилдиги олуру, хей-аг-
житиниң доозу, адалат чы-
жыг хейилерин чөк.

Көскү агитация талазы-би-
ле салбырда ажил ба-
гай. Партия, комсомол, проф-
экилет организациялары, сал-
бырын удуруткучулары көс-
кү агитациянын оода-ла бо-
дун хейилерин бижиди,
чурдун, дери-де-шкелде
көчүзүгөй салбайн турары хо-
мулданч.

Чангыс чижек. Салбырын
контрастында, столовада,
Култура бажымында эдере
бөзө чок. Култураның
одаа — Култура бажымы иш-
тин, даштын шимел дери-иң.

ге эйиг кылдыр туттунуп,
турар чери-даа эки. Ынчалза-
даа мында карака килдер,
чанынга кижидокап көөр
хире чүт-даа чок.

Көскү агитацияның күш-
ажыл кижизиниң дээш улут
дээрин ным-даа билдир. Ол
хиреле-ле суурусту өңүр
кызыл тук бедир көзүлөс.

Салбырын удуруткучулары
көскү агитация ажилыне
көзүгөй салып, Бүгү-эни-
көрдүлгезин негелде-биле
база натап талкыш көоруп,
ол ышкыш херээженер төвү-
дө суур чагаай-ажылыны
бо хүнерден сонгарлат-
пай кичээли салып ажил-
дарын армыканчалар күзөп,
чөтөп турар.

Т. ОТУР-ООЛ.

Улус депутаттарының Тес-Хем район Советинин куускомундан

Тес-Хемде мыш ажил-агый
теринин улут бугалтары
будүрүлгөде бажылаан ГАЗ-
53 болгаш ЗИЛ-157 маркалыг
машиналарын өңүр ээ-
ли-биле кара туралдык, хуу-
да херээжен ажилал турары-
нын дугайында чагаа редак-
цияга келген. Ук чагаала
життинген фактыларын хы-
нап тодаралы-биле эл-
...

депутаттарының Тес-Хем рай-
он Советинин куускомунда
редакция чагааны чоруткан
турган.

Чагаала айткан фактылар-
ы ол черинге барып хынал,
будүрүлгөде ажилдап турар
кижилерин тайылбыры ал-
гал. Ол ийи машиналар чак-
гыс чааламда бажылаанын
база чорачылааны дээр чө-
...

лаачыга 160 рубльга айда
төп турары шын болуп ба-
дыткатынган. Ынчалза-даа
сап-чоо талазы-биле ханды-
даа хажыдышкын чок бол-
ганы хыналдадан илерээ.

И. УСПУН,
райкууском даргазы.

Улус депутаттарының Каа-Хем район Советинин куускомундан

Авторнук чагаанында айт-
кан чөтөстөрүн чаладыр,
көдээ Култура бажымының
ажиалын экижидер талазы-
биле райкуускомунуң култу-
ра кидизин, улус депутат-
тарының Бүрен-Хем көдээ Со-
ветинин куускомун, «Бурун-
гаар» совхозтук дирекция
хемчеглерин ап эгелээр. Чур-
такы чоуну дыштанылга
организастарын экижидер

сорулга-биле дыштаныр хун
табыш тургустал, Култура-
массалыг, кул-культура бо-
гаш кадымыннга хемчеглерин
ап чорудуры-биле хей-ни-
тияң организацияларын мыда ха-
ра турган.

Улус депутаттарының Бү-
рен-Хем көдээ Советинин куус-
комунуң хураалында культу-
ра албан черлериниң кышкы
беткелиниң дугайында айт-
кын чугаалашкан. Култура

ЧИДИРИГ ЧОККА АЖААП АЛЫР

огурути, чүс хире тонна
кап-пасты, үс тонна ногаан
сугуны болгаш эске-даа ногаа
ажылаан садыг организация-
рынга кирген. Ылаңгы, «Ко-
ра-Хево», «Күш-ажыдың хо-
туу», СРСР-ның 50 чылы аттыг
совхозтар хей ногааны дужа-
а, «Бурунгаар», «Совет Ты-
ва», СЭПК-ның XXII съездин
аттыг совхозтар ногаа ажы-
рын база шудууды берген.
Эртен чаш чашкыныг бол-

ган. Оон уламандан чамдык
ногааларын өзүмү эрте чөт-
күп, каан чылдардыгындан
эрте ажаап ал болур органы
тургускан. Чижээ, элээр, се-
вела биле морковту ам ажаап
ал болур. Соокка шыдым
эвес култураларын, ылаңгы
помидорну болгаш огурути
ажыларын дүргедир чугула,
ыччанмас болза доңат дүжөр
үе база келген.

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ»
МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА
Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң Президиумунуң
Чарлыы

Улус ажил-агылынга хай чылдарда ак сепкилди күш-ажылды үнөп көргөниң демдээ кылдыр СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүсүнүн «Күш-ажылдын хоочуну» медалы-биле шаңнаар болза:

БАРЫН-ХЕМЧИК РАЙОНДАР

Тамара Васильевна Арменкова — Тыва аотурук эргелелин орун-тугуд эргелелин улу инжениер.

Караштан Дагырова Донгак — Аксы-Барлык ортумак школанын ажилчыны.

Ольга Николаевна Овчинникова — Тыва даг-дугу комбинаттын транспорт цегиниң контролеру.

Шалы Крикеевич Салчак — Аксы-Барлык ортумак школанын ажилчыны.

Шенин Саганович Сат — Аксы-Барлык ортумак школанын ажилчыны.

Бүлчүр Дамбыева Хертек — Эрг-Барлык ортумак школанын ажилчыны.

Барыш-оол Лопсанович Хо-мукшуну — улус депутаттарынын район Совединиң куускомунуң улус өөредилге килдизиниң кол бухгалтери.

Латр Алексеевич Шардаков — Тыва даг-дугу комбинаттын транспорт цегиниң ажилчыны.

неко — чоңуң амыдырал хандырлаганын районда бу-дурга эргелелин чурук турттырыкчыны.

Мария Емельяновна Прокудина — Бүрүн-Хем ортумак школанын ажилчыны.

Михаил Биче-оолович Сер-жик — Бай-Сөөтүүк нерин аарыларын талазы-биле бажың-интернатын ажилчыны.

Иван Александрович Спирин — Тыва кедээ туугу трестин Туранда ыш белет-кээр пунктуунуң Сарыг-Сеп-те участогунуң столары.

Александр Григорьевич Степанов — районук чолва-чыны.

Екатерина Дордомуна Чамзырин — Бай-Сөөтүүк нерин аарыларын талазы-биле бажың-интернатын эмкич улу сестразы.

БИИ-ХЕМ РАЙОНДАР

Кара-кис Чимит-Доржуева Арканова — Суш сес чыл шко-лазын ажилчыны.

Аледики Павлонова Арнат-ская — Тугаз эргелелин районда конторазының бух-галтери.

Евдокия Андреевна Губано-ва — Туран хоорайның № 1 уруглар садың ажилчыны.

Нина Кондратьевна Иванова — районук төлүктөн библиотек системанын улу библиотектары.

Зинаида Федоровна Исаева — районук төлүктөн библиотек системанын мето-дизы.

Надежда Степановна Кочка-ва — Тыва кедээ туугу трестин № 957 КМК-зын ажилчыны.

Павлина Кирилловна Пали-лова — Өк ортумак шко-лазын ажилчыны.

Павел Михайлович Пальче-ский — Тыва кедээ туугу трестин № 957 КМК-зын чолвачыны.

Валентина Николаевна Пе-терикова — кедээ туугу мек-стериниң Тывада школазы-н ажилчыны.

Анна Степановна Сирк — Шавилг сес чыл школазы-н ажилчыны.

Тыва АССР-ниң Дээди
Тыва АССР-ниң Дээди

Кизил хоорай,
1985 чылдың август 26.

Совединиң Президиумунуң
Даргазы Ч.Д. ОНДАР,
Совединиң Президиумунуң
Секретары Н. БОЯДУ.

Жаңал Васильевич Шугов — Тыва кедээ туугу трестин № 957 КМК-зын кол бух-галтери.

ТАНДЫ РАЙОНДАР

Мария Николаевна Баранова — районук сангидстанция-зын ажилчыны.

Любовь Илларионовна Бугаева — улус депутаттарының Эле-гес кедээ Совединиң кууско-мунуң бухгалтери.

Анастасия Федоровна Бу-латова — Бай-Хак ортумак школанын ажилчыны.

Антониде Петровна Карю-литова — Тока атыг совхоз-туң ажилчыны.

Валентин Петрович Мальцев — «Революцияның чалбышын» совхозтуң электрлик.

Нина Васильевна Носкова — районук сангидстанцияның лаборанты.

Лилия Борисовна Сангат — Сосновка ортумак школазы-н ажилчыны.

Иван Филиппович Чистоб-аев — «Революцияның чалбы-шын» совхозтуң ажилчыны.

Павел Дмитриевич Шведов — «Революцияның чалбышын» совхозтуң ажилчыны.

ӨВҮР РАЙОНДАР

Далуу Чүлдүмовна Донгак — Сагы суурда «Челэши» уруглар садың ажилчыны.

Сюр-оол Чанзанович Дон-гак — Хандагайты ортумак школанын ажилчыны.

Болат Акаратовна Куулар — Сагы суурда «Челэши» уруглар садың ажилчыны.

Сатан Сарыг-оолович Куу-лар — Солуур ортумак шко-лазын класстан дашкаар ажилдар талазы-биле органи-зациячы.

Норзулман Дүмөдөнова Кыргыс — райо ортумак школанын ажилчыны.

Варвара Делгер-ооловна Лопсан-Серен — Хандагайты ортумак школанын өөредилге эргелелин.

Денисман Чамбаловна Монгуш — Хандагайты ортумак школанын ажилчыны.

Манзыр-оол Айымбетович Монгуш — районук белекел конторазының инструктору.

Сечин Кечилова Монгуш — Солуур ортумак школазы-н ажилчыны.

Кертик-оол Тас-ооловна Хоалык — Солуур ортумак школанын ажилчыны.

ТЕС-ХЕМ РАЙОНДАР

Дара Сумбаева Дадар-оол — «О. Шына» совхозтуң ажилчыны.

Норжик Намдаловна Дожу-ла — «О. Шына» совхозтуң ажилчыны.

Чичи Дармаева Сагаан-дай — улус депутаттарынын район Совединиң куускомунуң улус өөредилге килдизиниң кол бухгалтери.

Клавдия Сундуева Увангур — Самгалдай суурнуң № 2 хил-седикниң кижизидикчи ажилчыны.

«Беловеский» совхоз-комбинат хуусаа бетинде тур-густунган, чылда 108 муң ха-ван олар семиртип азыраар.

Ускалыг мал өстүрериниң, чаш төлдү алырынның сору-галарында ам комплексти шиптирлеттин турар.

Будурушкунуң ажил-чыны малдың продуктулу чор-руундан улуу-биле хамааржыр болганда, туугуну баштайгы үе-чадазында ускажылдыла фермазын тударыкче кол күштү мөңүзүн бис деп, ажил-агынын директору Ю. Морозов чугалады.

Ындыг дугайында 2,5 миллион рубль орулганы алы-ры көрдүгөн.

Ажил-агылар аразының «Борбича» будурушкуну хуу-сазында бир чыл бетинде ажилгалла кирген, аңаа 34 муң малды чылда өстүрүп бе-за семирт.

Улетуур хевириниң улу

коллективтери Брест обла-ска бугу хаан эдириниң барык уштун ийи хууун болгаш эдириниң 20 хууун берип турар — деп, областың кедээ ажил-агы эргелелин начальниги-ниң оракачызы Н. Киселевич тайылбырлады.

Ындыг күчүлериң төл-чок ажитымын практика ба-дыткан турар. Немелде үзү-ле колдунда-ла интенсив-факторларны күсеп-биле недип алдынып турар. Бугу-ле баш хаанарнык чарты-тан хай кезин мөңүзеткенге, автоматтыгтан улу он комплексте эдирини не-мелде өздүгүзүң дөртүк үш кезин ап турар. Бугу-рулганы аңгы-аңгы цехтериг

терин хижикти камгалазын, хевирини меллорастарының болгаш суггарынын, ону бол-базырадып кылырын деп, деп-дегизиле хижиктерини ала көрүскөн. Ынчангыне кедээ ажил-агынын совет техника-зын чаш чүдүлдери эне-ле улу сонугалды болдурган. Чаш совет «Дон-1500» деп комбайн, а ол ышкы күчүлүг трактор техниказы чүдү-даа мурунда специалисттерин кичээлгеин хаара туткан.

БЕЛГАД. Югослав Апатин дээр хоорайның өөргөниг бай-ырлалдыр байдалда далайга өрүмүзү платформаларга эер-ек специализациян судуноо сүтүгэ экиндирип кирген. Ду-найың корабль тудуучулары ону Совет Экилекиниң чагы-биле тутканар.

ЮФСР-ниң судно тудар бу-дургалары бо беш чылдың төнүзүгө чедир СССР-ге чүс ажит аны-буру судноларны-пассажирлер сөөртүп алыер-лерин, танкерлерин, кургак чүк сөөртү судноларны далай паромарын, буксирлерин, нотаалар болгаш фруктулар сөөртү рефрижераторларны тудуп чорудар. «Ядроброд» судно тудар катчылыгынын, чаш сан-түгүл биле алырга, амы уде Югославияны Адри-атик эркинде турар верфилер-нин будурулу күчүлериң 30 ажит хуузу совет чагылар-ны күсүдүп турар. Чикээлээр-ге, Риек болгаш Сплите ка-йызы-даа 16 муң тонна чүк сөөртү 15 танкерлерин туду-рун улу программанын будурулу-биле ажил кону-тур. Оларнык чартында хай амы сөөртү совет флотун составында кирген. Төгрүк хоорайда 60 муң тонна чүк сөөртү эштип чоруур догу туткан.

Профилаторийиң моон сон-гаар канчаар сайырадыр, чыл-гы малдың баш санын өстүрүп, оон бе хымызын хайуу буду-руп болурун перспективалар-нын дугайын совет дирек-тору С. Д. Седен-оол айткан-чы. Чылгы фермазында бе савр чаш хамааны тудуп турар. Ол туугу доостурга, эмдик-даа бе-лерин савп болурун аргазы тургустурар. Шаанда тыва улус бе савра «куулар» турган. Моон сонгаар белекни жайдак-тап савр кылдыр чакчытыра-ры база савда үезинде чик-ки музиканы ажилгаар бодат ту-рарын ажил-агынын удурут-чузу база чугалаан. Ону дин-наарга, солук-на чүве чорду.

Чартык ай иштинде арыг агаарын тынып, аржан суун ижит, кадыкшылымын экиндир-ди, кадыктыртып алганын дээр «Совет Тыва» совхозтуң дирекциязынга өөрүп четтир-генини солук дамчытыр иле-реттин.

О. СИРИН-ОЛ.

төлөз. Ол төлөздө, оон амылдан турган чериниң профажил комитетиниң кийрген бижиниң өзүгөр профажил тылсыр. Бир зөөс ай чөтпөз болза, посо-бие тылсыс.

Аарып турган үеде күш-ажыл станы түзүлбөс.

болурун чамдык кижилер та-чуга утуптар боор чүе! На-зы чөтпөз оолдар бажин от карманнап алган болур. Чам-дык ада-мелер ону тоомчага албас боор-дур. Суур чанын-да арыга өрт үргүлчү болу-ру-даа ында бооп чадаас. Өрт болган таварылгада, де-рий хемчег ап, бугу күштү олче дары мөңүзээр күзөн.

Я. БУРБУ.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

СЭКП-ниң аграр политиказы — боттанышкында

ӨЗҮЛДЕНИН СТРАТЕГИЯЗЫ

ка хуусаада ону телевизлет-тинген күчүзүнө кирипкен, Планнатынгандан хай ха-ван болдары алдынган. Хо-нукта ортумаа-биле немелде деңзи база бедик болган.

Бугу-ле зенолар ажилга бир демик бедик бермичени берип турар. Бугун чартык муң тонна хаан эдир сайгар-тынган, бо чылын икитиз-биле 4,5 муң тонна эдир куру-нега дугайы болгаш 2,5 миллион рубль орулганы алы-ры көрдүгөн.

Ажил-агылар аразының «Борбича» будурушкуну хуу-сазында бир чыл бетинде ажилгалла кирген, аңаа 34 муң малды чылда өстүрүп бе-за семирт.

Улетуур хевириниң улу

коллективтери Брест обла-ска бугу хаан эдириниң барык уштун ийи хууун болгаш эдириниң 20 хууун берип турар — деп, областың кедээ ажил-агы эргелелин начальниги-ниң оракачызы Н. Киселевич тайылбырлады.

Ындыг күчүлериң төл-чок ажитымын практика ба-дыткан турар. Немелде үзү-ле колдунда-ла интенсив-факторларны күсеп-биле недип алдынып турар. Бугу-ле баш хаанарнык чарты-тан хай кезин мөңүзеткенге, автоматтыгтан улу он комплексте эдирини не-мелде өздүгүзүң дөртүк үш кезин ап турар. Бугу-рулганы аңгы-аңгы цехтериг

кылдыр тургускан болгаш ажилды организастарының чаш өске-даа аргаларын ажит-лап турар. Ол бугу мал че-мнериниң чартыдалын 36 хуу эдээдир, күш-ажылны ча-рыгдаларын эдиз кызырар арганы берген. Бир центер хаан эдир алырныг чемге-риг едиңиңиз чүлө 5,6 центер негетиниң турар.

Кеир беш чылдың тен-чүзүндө бугу-ле районкага улу комплекстерин тудары көрдүгөн. Ажил-агылар улу зөөс фермалары амы уениң механизмари-биле де-рип, малчыларнык ажилда-рына таарымчалыг байдал-дарны тургузуп турар. Барык бугу-ле колхозтарда баран.

ныг бичи-бичи фермалары катат тургускан, кедээде икитиниң чемнеринге буду-ругалары, школа назымы чөтпөз уруглар албан чар-ларын олар эдир-биле ханды-рып, хаан оолдарын өстүрер кылдыр мыныстыг бода мал-дык чаш төлү тускайыт-тыг совхозтарнык ферма-ларына берип турар. Ол совхозтар оларны семирти азыраарыга крахмал-латон, консерва, чигир болгаш өс-ке-даа заводтарын артыны-ларын ажиллап турар. Де-гил-күш кир азырап-азырап, эдир комбинаттары олар дүдөп турар. Ортумаа-биле оларнык деңизи 450—500 кг чедип турар.

П. СУСИКОВ,
СЭТА-нык корр.

Брест.

СОЦИАЛИЗМ
ЧУРТТАРЫНДА

терин хижикти камгалазын, хевирини меллорастарының болгаш суггарынын, ону бол-базырадып кылырын деп, деп-дегизиле хижиктерини ала көрүскөн. Ынчангыне кедээ ажил-агынын совет техника-зын чаш чүдүлдери эне-ле улу сонугалды болдурган. Чаш совет «Дон-1500» деп комбайн, а ол ышкы күчүлүг трактор техниказы чүдү-даа мурунда специалисттерин кичээлгеин хаара туткан.

БЕЛГАД. Югослав Апатин дээр хоорайның өөргөниг бай-ырлалдыр байдалда далайга өрүмүзү платформаларга эер-ек специализациян судуноо сүтүгэ экиндирип кирген. Ду-найың корабль тудуучулары ону Совет Экилекиниң чагы-биле тутканар.

ЮФСР-ниң судно тудар бу-дургалары бо беш чылдың төнүзүгө чедир СССР-ге чүс ажит аны-буру судноларны-пассажирлер сөөртүп алыер-лерин, танкерлерин, кургак чүк сөөртү судноларны далай паромарын, буксирлерин, нотаалар болгаш фруктулар сөөртү рефрижераторларны тудуп чорудар. «Ядроброд» судно тудар катчылыгынын, чаш сан-түгүл биле алырга, амы уде Югославияны Адри-атик эркинде турар верфилер-нин будурулу күчүлериң 30 ажит хуузу совет чагылар-ны күсүдүп турар. Чикээлээр-ге, Риек болгаш Сплите ка-йызы-даа 16 муң тонна чүк сөөртү 15 танкерлерин туду-рун улу программанын будурулу-биле ажил кону-тур. Оларнык чартында хай амы сөөртү совет флотун составында кирген. Төгрүк хоорайда 60 муң тонна чүк сөөртү эштип чоруур догу туткан.

Профилаторийиң моон сон-гаар канчаар сайырадыр, чыл-гы малдың баш санын өстүрүп, оон бе хымызын хайуу буду-руп болурун перспективалар-нын дугайын совет дирек-тору С. Д. Седен-оол айткан-чы. Чылгы фермазында бе савр чаш хамааны тудуп турар. Ол туугу доостурга, эмдик-даа бе-лерин савп болурун аргазы тургустурар. Шаанда тыва улус бе савра «куулар» турган. Моон сонгаар белекни жайдак-тап савр кылдыр чакчытыра-ры база савда үезинде чик-ки музиканы ажилгаар бодат ту-рарын ажил-агынын удурут-чузу база чугалаан. Ону дин-наарга, солук-на чүве чорду.

Чартык ай иштинде арыг агаарын тынып, аржан суун ижит, кадыкшылымын экиндир-ди, кадыктыртып алганын дээр «Совет Тыва» совхозтуң дирекциязынга өөрүп четтир-генини солук дамчытыр иле-реттин.

О. СИРИН-ОЛ.

төлөз. Ол төлөздө, оон амылдан турган чериниң профажил комитетиниң кийрген бижиниң өзүгөр профажил тылсыр. Бир зөөс ай чөтпөз болза, посо-бие тылсыс.

Аарып турган үеде күш-ажыл станы түзүлбөс.

болурун чамдык кижилер та-чуга утуптар боор чүе! На-зы чөтпөз оолдар бажин от карманнап алган болур. Чам-дык ада-мелер ону тоомчага албас боор-дур. Суур чанын-да арыга өрт үргүлчү болу-ру-даа ында бооп чадаас. Өрт болган таварылгада, де-рий хемчег ап, бугу күштү олче дары мөңүзээр күзөн.

Я. БУРБУ.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

СОЦИАЛИЗМ
ЧУРТТАРЫНДА

терин хижикти камгалазын, хевирини меллорастарының болгаш суггарынын, ону бол-базырадып кылырын деп, деп-дегизиле хижиктерини ала көрүскөн. Ынчангыне кедээ ажил-агынын совет техника-зын чаш чүдүлдери эне-ле улу сонугалды болдурган. Чаш совет «Дон-1500» деп комбайн, а ол ышкы күчүлүг трактор техниказы чүдү-даа мурунда специалисттерин кичээлгеин хаара туткан.

БЕЛГАД. Югослав Апатин дээр хоорайның өөргөниг бай-ырлалдыр байдалда далайга өрүмүзү платформаларга эер-ек специализациян судуноо сүтүгэ экиндирип кирген. Ду-найың корабль тудуучулары ону Совет Экилекиниң чагы-биле тутканар.

ЮФСР-ниң судно тудар бу-дургалары бо беш чылдың төнүзүгө чедир СССР-ге чүс ажит аны-буру судноларны-пассажирлер сөөртүп алыер-лерин, танкерлерин, кургак чүк сөөртү судноларны далай паромарын, буксирлерин, нотаалар болгаш фруктулар сөөртү рефрижераторларны тудуп чорудар. «Ядроброд» судно тудар катчылыгынын, чаш сан-түгүл биле алырга, амы уде Югославияны Адри-атик эркинде турар верфилер-нин будурулу күчүлериң 30 ажит хуузу совет чагылар-ны күсүдүп турар. Чикээлээр-ге, Риек болгаш Сплите ка-йызы-даа 16 муң тонна чүк сөөртү 15 танкерлерин туду-рун улу программанын будурулу-биле ажил кону-тур. Оларнык чартында хай амы сөөртү совет флотун составында кирген. Төгрүк хоорайда 60 муң тонна чүк сөөртү эштип чоруур догу туткан.

Профилаторийиң моон сон-гаар канчаар сайырадыр, чыл-гы малдың баш санын өстүрүп, оон бе хымызын хайуу буду-руп болурун перспективалар-нын дугайын совет дирек-тору С. Д. Седен-оол айткан-чы. Чылгы фермазында бе савр чаш хамааны тудуп турар. Ол туугу доостурга, эмдик-даа бе-лерин савп болурун аргазы тургустурар. Шаанда тыва улус бе савра «куулар» турган. Моон сонгаар белекни жайдак-тап савр кылдыр чакчытыра-ры база савда үезинде чик-ки музиканы ажилгаар бодат ту-рарын ажил-агынын удурут-чузу база чугалаан. Ону дин-наарга, солук-на чүве чорду.

Чартык ай иштинде арыг агаарын тынып, аржан суун ижит, кадыкшылымын экиндир-ди, кадыктыртып алганын дээр «Совет Тыва» совхозтуң дирекциязынга өөрүп четтир-генини солук дамчытыр иле-реттин.

О. СИРИН-ОЛ.

төлөз. Ол төлөздө, оон амылдан турган чериниң профажил комитетиниң кийрген бижиниң өзүгөр профажил тылсыр. Бир зөөс ай чөтпөз болза, посо-бие тылсыс.

Аарып турган үеде күш-ажыл станы түзүлбөс.

болурун чамдык кижилер та-чуга утуптар боор чүе! На-зы чөтпөз оолдар бажин от карманнап алган болур. Чам-дык ада-мелер ону тоомчага албас боор-дур. Суур чанын-да арыга өрт үргүлчү болу-ру-даа ында бооп чадаас. Өрт болган таварылгада, де-рий хемчег ап, бугу күштү олче дары мөңүзээр күзөн.

Я. БУРБУ.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

Улу-Хем район.

ЧАА АМЫДЫРАЛ
ДЭЭШ ДЕМИСЕЛ

КАБУЛ. (СЭТА). Чаа амыды-ралды болурун чуртунга тур-гузур дээр делхизленин оруун шипил алган Афганистан Де-мократтыг Республиказын чо-нунга удуу чарлааттымаан да-йының Американык Катышкан Штаттары болгаш оларнык чалчылары аңаа чедир сокса-пайн, апрель революциянын чаалап алышынын узуу-каарын ордандып турар. Аф-ган контрреволюциянык күч-күчүлери болгарын соруу-газын — АФР-де революстук чаалап алышынын узуу-каарын чедип ал шыдааанар деп, Бахтар информация агент-ствозунуң тайылбырында айткан. Ынчанга Афганистан-нык даязыны АФР-ге удуу демиселдиң «чаа» аргаларын сөөлү удеде дилеп эгелээн. Тайбың аргача чоңа удуу ха-ныг үлгүдөгилерин кылып ту-рунга удуу чарлааттымаан да-йының Американык Катышкан Штаттары болгаш о

